

“Тыл сайдытыгар уопсай хаалыылаах оҕону иитии уонна көннөрөн уөрэтии”

Кэлин сылларга араас дорҕоону сыыһа санарар оҕо ахсаана олус элбээн иһэр. Билигин оҕо суотабай, телевизор, компьютеры манаан баран олорор, оҕо кими да кытта алтыспакка, кэпсэппэккэ санарар саната сайдыбат. Ол курдук оҕо кыра эрдэбинэ кэпсэтэр, санарар саната сайдар. Бу кэми аһардан кэбистэххэ оҕо кэхтэн барар. Санарар сана чөллөркөй, баай, ситимнээх буоллаҕына оҕо тулалыыр эйгэҕэ, дьон ортотугар ситиһиилээхтик, туох да мунааҕа суох сылдыһан сөп. Саха обото сүрүннээн нууччаттан кирири дорҕооннору сыыһа санарар, ону тэнэ [р] дорҕоону сыыһа санарыта үгүстүк көстөр тыл кэһилиитэ буолар.

Ону тэнэ кыра оҕо сааһын уратытынан, санарар аппарата ситэ-хото сайда илигиттэн биир да дорҕоону чуолкайдык санарбат. Биллэн туран улаатан истэҕин аайы санарарын санарар буолар, ол эрээри кэмигэр болҕомто ууран анаан-минээн дьарыктамматахха сорох тугэннэ хойутоохха син. Оҕону ыалдыбытын кэннэ эмтии сатаабакка эрдэттэн этин-сиинин сайыннаран туруулаһар кыаҕын сайыннаран ордук.

Хас биирдии оҕо оскуолаҕа киирэригэр билиилээх-көрүүлээх, тобуллаҕас толкуйдаах, тыла-өһө сайдыбыт, хомоҕой тыллаах буолара ирдэнэр. Оҕо киэн билиилээх буолара саната сайдытыттан тутулуктаах, ол иһин оҕо оскуолаҕа киирэригэр санарар санатыгар, кэпсэтэр дьобуругар улахан болҕомто ууруллуохтаах. Хаалыылаах тыллаах оҕо туора кыи санатын өйдөөбөт, тылын саппааһа кэмчи, судургу буолар. Маннык оҕо киһини кытта кыайан быһаарсыбат, наадатын кыайан эппэт, кэпсэтэригэр мэхэйдэтэр.

Оҕо чуолкайдык санарыан инниттэн санарар аппаратагыгар уонна тарбахтарыгар ситимнээх уонна былааннаах улэни ытыахха наада. Кыра оҕо эрдэ үчүөйдик санардаҕына, сатаан кэпсэтэр, наадатын быһаарсар уонна дьону кытта түргэнник бодоруһар буолар. Дорҕоон үөскүүрүгэр санарар аппарат араас органнара кытталлар.

Тыллары сөпкө санарыыны толору баһылааһын оҕо оскуолаҕа киирэн сөпкө ааҕа, суруйа үөрэнэригэр сүрүн оруллаах. Оҕо тылын сайдытыгар араас киэн өрүттээх соруктар тураллар: дорҕоону чуолкайдык санарда, арааран истэргэ үөрэтии, тыл саппааһын байытыы, ситимнээх сананы сайыннарыы, уус-уран айымньыны кытта киэнник билиһиннэри.

Оҕону анардас үөрэтииннэн эрэ мунурдаммакка, оҕону иитии уонна сайыннарыы өртүгэр биир улахан болҕомто ууруллар. Ол курдук оҕону тылын сайыннарыыга санатын быһа түспэккэ өйдөөн истэргэ, сөп улаханник санаран, лоп-бааччы эйэбэстик хоруйдуурга, тулуйан-тэһийэн олорон истэргэ үөрэтии, иитии, болҕомтону, толкуйдуур дьобурун сайыннарыы о.д.а.

Оҗо сааһын, уйулҗатын сайдытыын учуоттаан кинини оонһотон үөрэтиигэ, иитиигэ, сайыннарыга сүрүн болҗомто ууруллар.